

C. S. Lewis als leraar

Dr. Johan van Wijk

„Ik vraag me af wat ze op die scholen eigenlijk wél leren. De uitroep van prof. Kirke in de beroemde Kronieken van Narnia van C. S. Lewis is symbolisch voor een vraag die vaak gesteld wordt. Het is ook de vraag die opvoeders en leerkrachten zichzelf voortdurend moeten stellen: wat leren wij de kinderen vandaag de dag (op school)?

Lewis was zich van deze vraag sterk bewust en heeft veel wijze dingen over onderwijs gezegd. Prof. Mark Pike, hoogleraar pedagogiek aan de universiteit van Leeds, heeft een erudiet boek geschreven waarin hij Lewis' inzichten samenvat en uitwerkt. De titel "Onversneden onderwijs" is een fraaie toespeling op Lewis' bekende werk "Onversneden christendom".

In de inleiding schrijft Pike dat hij ouders, leraren en schoolleiders wil helpen zichzelf te beschermen tegen het opkomende tij van ideologische vooronderstellingen die een ondermijning van het onderwijs inhouden. Daarover later meer.

Het boek is ingedeeld in vier delen met elk drie hoofdstukken. Dit maakt het bijzonder leesbaar. Ieder hoofdstuk wordt ingeleid met een samenvatting van het vorige. Pike presenteert wat Lewis te zeggen heeft over dingen die het thema van het hoofdstuk betreffen, hem daarbij uitgebreid citerend. In mijn beleving zijn sommige citaten wel iets te summier om steeds het geheel te begrijpen. Vervolgens geeft Pike op een sterke manier zijn eigen inzichten prijs. Hij betreft deze inzichten op ontwikkelingen in de hedendaagse maatschappij. Pikes fenomenale kennis op het gebied van taal, literatuur, filosofie, burgerschap en morele opvoeding geven Lewis' inzichten een scherpe actuele spits, vaak verlevendigd door praktijkvoorbeelden uit zijn gezin en werk.

Christelijk onderwijs

Deel 1, "De hengsels van de kastdeur", benadrukt de grote waarde van onderwijs in christelijke kernwaarden. Volgens Pike is het protest van Lewis gericht tegen schoolboeken die de algemene filosofische theorie verbreiden dat alle waarden subjectief zouden zijn. Wanneer we dan ook nog bedenken dat leerlingen zich maar al te vaak niet bewust zijn van de invloed die het onderwijs op hen heeft, is het gevaar getekend. Pike verdedigt daarom het recht op christelijk onderwijs. Hij citeert Lewis, die stelt: „als de jonge generatie nooit te horen heeft gekregen wat christenen zeggen en welke argumenten daarvoor bestaan, dan is hun agnosticisme of onverschilligheid daarmee geheel verklaard.”

Een ander grondprobleem dat Pike signaleert is dat de morele opvoeding die kinderen krijgen steeds meer vrij dient te zijn van „traditie en specificiteit.” Hij citeert de wetenschapper Hunter, die zegt dat „we wanhopig uitzien naar de opbloei van de bloem der moraal”, maar „tegelijk de plant uit de bodem hebben gerukt waarop hij bloeit.” Of, in de woorden van Lewis: „we blijven roepen om de eigenschappen die we nu juist onmogelijk maken.”

Overheidsbemoeyenis

Het tweede deel, "Het meubilair. Onderwijs aan de jeugd", verwijst naar verschillende sleutelbegrippen: het leren leven in een vrije samenleving, seksuele opvoeding en de Bijbel op school. Het derde deel heeft de titel "Professor Lewis: cultuurcriticus voor opvoeding en onderwijs" en introduceert drie actuele onderwerpen, namelijk culturele vorming, opvoeding tot burgerschap en democratische opvoeding. Het laatste deel behandelt leidinggeven en doceren.

Steeds kraakt de hoogleraar harde noten. Volgens hem maakte Lewis zich grote zorgen om de overheidsbemoediging. Uit naam van gelijkheid heeft de overheid macht over ons allemaal in een verzorgingsstaat met altijd maar meer regels en rechten. Pike stelt dat Lewis geen tegenstander is van democratie, maar dat de mens „zo diep is gevallen, dat er niet één mens kan omgaan met een onbeperkte macht over zijn medemens." Lewis' "De afschaffing van de mens" bijvoorbeeld, bevat ernstige waarschuwingen tegen manieren waarop democratische macht in de toekomst zal worden uitgeoefend. Met volgens Pike ook serieuze gevolgen voor de democratisering op de scholen.

Prestatiedrang

Nog twee opmerkingen. In het laatste hoofdstuk spreekt Pike over de „africhters" (controllers). Zij zijn het die „de definitie van 'tolerantie' en de toepassingen ervan willen dicteren"; zij zijn het die de mens 'afschaffen'." Pike zoomt dan sterk in op onderwijs-africhters, en ik vroeg mij af of er niet veel meer soorten africhters zijn die een bedreiging vormen. Denk aan de economische, sociale, politieke en religieuze africhters die de mens(heid) willen africhten en het leven diepgaand zoeken te beïnvloeden.

Een tweede opmerking betreft de situatie die Pike beschrijft dat op de scholen het „verlangen naar 'gelijkheid' in opstand komt tegen uitmuntende prestaties." Dus prestatiedrang en succes van leerlingen zou ertoe leiden dat anderen zich minderwaardig voelen. Ik herken inderdaad deze houding van afgedwongen gelijkheid op Engelse scholen. Mijns inziens is de Nederlandse situatie anders, waar juist het zich onderscheiden en excelleren overmatige aandacht krijgt.

Dit boek is van groot belang. Het opkomend tijd van ideologische aannames is een onrustbarend feit. Toch blijkt het gelukkig mogelijk een dam op te werpen. Door dit boek te lezen bijvoorbeeld en het toe te passen.

Boekgegevens

Onversneden onderwijs. C. S. Lewis als leraar voor onze tijd, Mark. A. Pike; uitg. Free Musketeers, Zoetermeer, 2015; ISBN 978 90 4843 736 8; 190 blz.; € 16,95.